XII. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2007. március 16-17.

JÓ ÉS ROSSZ TANÁROK DIÁKSZEMMEL

Suplicz Sándor

Abstract

We have examined educator's competencies by the help of reminiscences of engineer-teacher students. We based our approach on the assumption that in the envisioned teachers' characterization virtues and faults, competencies and deficits (lacks) of competencies can be tackled. One can fall into the category of a 'good teacher' by having more well and harmonically functioning competencies. These are rarely aggregated in students mind as distinct competencies. In case of learnable elements, like expertise, it is easier to categorize [2.] Attributes earned in our survey were categorized by semantic analyses. Behind teachers' virtues and faults we found personal characteristics as most important elements. This is the decisive factors of teachers' impacts on students.

Összefoglalás

A pedagóguskompetenciákat mérnöktanár hallgatók középiskolai tanáraikra való visszaemlékezései alapján vizsgálatuk. Szemléletünk alapja az a feltételezés, hogy a felidézett tanárok jellemzésében megragadhatók azok az erények és hibák, kompetenciák, vagy éppen kompetenciadeficit, amelyek a tanári tevékenységet jellemzik. A jó tanár kategóriájába nyilván több jól és harmonikusan működő kompetencia együttes meglétével lehet bekerülni. Ezek a diák számára ritkán összegződnek körülhatárolható kompetenciákba. A tanulható elemek - például a szaktudás - esetében könnyebb a kategorizálás. [2.] A felmérés során nyert jellemzőket szemantikai elemzéssel csoportosítottuk. Megállapítható, hogy a diákvélemények alapján a tanárok hibái és erényei mögött legnagyobb súllyal személyiségjegyek állnak. Ez a diákokra gyakorolt hatás meghatározó eleme.

1. A vizsgálat célkitűzései és leírása

A pedagógusképzés kompetencia-alapú átalakítása szükségessé tette az aktív pedagógusok erényeinek, hiányosságainak újbóli áttekintését, kompetencia-készletének feltárását. A jelen kutatás célja meghatározni a jó tanár tanulható és könnyen fejleszthető, valamint a személyiségfüggő és ezért nehezen befolyásolható jellemzőit. Törekszik annak feltárására, hogy milyen kompetenciákkal rendelkeznek a jó, és milyen deficitekkel küzdenek a rossz tanárok. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak a mérnöktanár-képzés fejlesztéséhez.

A vizsgálatban 73 mérnöktanár szakos hallgató vett részt, akik a Budapesti Műszaki Főiskola valamely karának mérnök/műszaki menedzser/informatikus képzésében vesznek részt, 63% férfi, 37 % nő.

Az elemzés során öt kategóriába soroltuk a jellemzőket – (1) személyiség értékei/hibái, (2) pedagógiai erények/hibák, (3) érzelmi elfogadás/elutasítás, (4) szaktudás/hiánya, (5) humor/hiánya – a válaszok több mint 95%-át be tudtuk sorolni.

2. A jó tanár jellemzői

1. ábra. Főiskolai hallgatók jó tanárainak jellemzői

- A legnagyobb gyakoriságot a személyiség értékei adták. A tanár személyiségére utaló jellemzők szerepelnek ebben a csoportban, mint például „korrekt, lendületes, emberséges, alapos, segítőkész, intelligens...”.
- Szoros második a pedagógiai erények kategóriája. Ide kifejezetten a tanári tevékenységet jellemző, erényeket soroltuk. „Érdekes órákat tart, érthető, tisztázott elvárásokat támaszt, leköti a figyelmet, követel, jól fegyelmez...”
- Az érzelmi elfogadás került a harmadik helyre. Ezt a kategóriát tartalmi jegyei miatt elsősorban személyiségfüggőnek és kisebb mértékben szerepelvárásból származónak tekinthetjük. A diákok megfogalmazásai szerint: „diákcentrikus, közvetlen, törődő, elfogadó, együtt érző, barátságos...”
- Negyedik a humor, amely szintén része a személyiségnek, szellemi kvalitásokat hordoz.
- A szakmai tudás az előzőekhez hasonlóan az ötödik helyen áll az említettségi sorrendben. „Szaktudással rendelkezik, jól felkészült, biztos tudású, hozzáértő...” jelzőkkel illeltek néhány kiemelkedő tanárt. Két-három év távlatából a jó tanárokat nem e szempont mentén válogatták a hallgatók. Tudjuk, fontos és elengedhetetlen feltétel a szaktudás, de nem ez dönti el a tanári minőséget. A szakmai felkészültség olyan kiindulási alapot, bázist képvisel, amellyel a diákok számára kielégítő szinten a legtöbb tanár rendelkezik, elvárásaiknak megfelel. A tudástöbblet bemutatására és hasznosítására a középiskolai elvárások és keretek kevés lehetőséget adnak.

A tanulható elemek részaránya jelentősen elmarad a személyiségfüggő, ezért nehezen befolyásolható elemekhez viszonyítva.

Korlátozott mértékben fejleszthetők ugyan a személyiségfüggő jegyek is, de ezek költség és időigényes tréningekkel, terápiás módszerekkel, valósíthatók meg, amelyek a tanárképzés jelenlegi kereteit meghaladják

2. ábra. Személyiségfüggő és tanulható elemek aránya

3. A rossz tanár jellemzői

3. ábra. A rossz tanár jellemzői főiskolások válaszai alapján

- A rossz tanár esetében a személyiséggel kapcsolatos hibák egyértelműen az első helyre kerültek. Többek között: a „szétszórt, beképzelt, szeszélyes, bárgyú, közönyös, fafejű...”.
- A pedagógiai hibák a második helyen szerepelnek.
- Az érzelmi elutasításra vonatkozó jellemzők kicsiny, mindössze 14 említése, megegyezik a szakmai hiányosságok említésének számával.
- A humor hiánya viszont nem merült fel kifogásként.

A rossz tanárok nehezen fejleszthető, személyiségfüggő és tanulható jellemzői közötti arány hasonló a jó tanárok körében mértékéhez.

A személyiségfüggő jellemzők az életkor előre haladtával stabilizálódnak, megmerevednek. Számottevő változást, az együttműködési szándékot mutató fiatalabb korosztálytól várhatunk. Tréningektől, támogató csoportoktól (pl. Bálint-csoport) remélhető fokozatos fejlődés. [1.] Az eredmény rámutat, hogy bár a tanári szerep az utóbbi években jelentős átalakuláson megy át, a tanulók szemében a pedagógus továbbra is mértékadó erkölcsi, etikai kérdésekben, emberi értékek tekintetében.

4. ábra. *A rossz tanárok személyiségfüggő és tanulható jellemzőinek arány a főiskolások válaszaiban*

Ha a diákok elvárásait összevetjük a legrégebben ismert erényekkel, értékekkel meglepő megállapításokat tehetünk. Demokritosz fő erényekként a mértékletességet, a lélek tisztaságát és a jókedvet említi. A személyiség értékeiben ezek adják a legnagyobb részt.

Platón szerint az ész, a szellem és a vágy egyensúlyából fakad a három fő erény: bölcsesség, erkölcsiség, harmónia. Ezek hiányát, mint a rossz tanár kiegyensúlyozatlan személyét jellemző vonásokat az esetek döntő részében megtaláljuk. [3.] „Uralkodik magán, rendet tart, barátja lesz önmagának, összhangba rendezi lelke három részét önkéntelenül, mint a zenei összhang három húrját és a sokból mindenképp eggyé alakulva, magát mérsékelve és harmonizálva teszi, amit tennie kel”... (Platón)

Irodalom

- [1.] Bagdy E. – Telkes J. (2002): Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. NTK, Bp.
- [2.] Henczi Lajos (2006): Vállalati elvárások a szakképzésben, Szakképzési Szemle, No. 2.
- [3.] Thorne B. M. – Henley T. B. (2000): A pszichológia története. Glória Kiadó Bp.

Suplicz Sándor főiskolai docens

Budapesti Műszaki Főiskola Tanárképző és Mérnökpedagógiai Központ

H-1081 Magyarország, Budapest, Népszínház u. 8.

Tel: + 36 1 666-5372

E-mail: suplicz.sandor@tmpk.bmf.hu